

Słownik biograficzny pedagogów polskich

redakcja naukowa tomu

Janina Kamińska

Polska Akademia Umiejętności

Kraków 2025

Publikacja finansowana w ramach programu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego pod nazwą „Narodowy Program Rozwoju Humanistyki” w latach 2018-2025, nr projektu 0333/NPRH7/H11/86/2018; kwota finansowania 1 799 306,00 zł.

Recenzenci

dr hab. Elżbieta Orman, prof. IH PAN

prof. dr hab. Stanisław Sroka

© Copyright by Polska Akademia Umiejętności, Kraków 2025

Layout i projekt okładki

Władysław Pluta

Koordinacja projektu

Edyta Podolska-Frej

Opracowanie redakcyjne i skład komputerowy

Argrafpol sp. z o.o.

ul. Żmudzka 21, 51-354 Wrocław

email: argrapol@argrapol.pl; www.argrapol.pl

Druk i oprawa

TEMA Rzeszów

ISBN 978-83-7676-382-8

Dystrybucja

PAU, ul. Sławkowska 17, 31-016 Kraków

e-mail: wydawnictwo@pau.krakow.pl

www.pau.krakow.pl

BOJANOWSKI Edmund Wojciech (14 XI 1814 Grabonóg koło Gostynia – 7 VIII 1871 Górka Duchowna koło Leszna), twórca ochronek, przedstawiciel pedagogiki opiekuńczej.

Podjął studia filoz. na UW (1835), podczas których przetłumaczył i wydał drukiem *Pieśni serbskie*, publikował własne wiersze, przetłumaczył *Manfreda* Georga Byrona. Naukę kontynuował na Uniw. w Berlinie (1836-1838), jednak z powodu złego stanu zdrowia ich nie ukończył. W 1839 powrócił do Grabonogu i zajął się pracą społeczną i szerzeniem osiągnięć nauki i kultury pośród mieszkańców wsi. W ramach Wydziału Literackiego Kasy na Gostyńskiego m.in. zakładał polskie czytelnie ludowe, zajmował się polskimi podręcznikami dla szkół elementarnych, podejmował poszukiwania folklorystyczne, gromadził materiały o wartości historycznej, filozoficznej, literackiej i wychowawczej. Przyczynił się do powstania szpitala i sierocińca w Gostyniu, gdzie opiekę nad dziećmi świadczyły Siostry Miłosierdzia. Otworzył ochronkę w Podręczu koło Gostynia (3 V 1850), co jest uważane za początek nowego Zgromadzenia Sióstr Służebniczek Bogarodzicy Dziewicy Niepokalanie Poczętej. Do pracy w ochronkach kierował ochroniarki, które miały pracować fizycznie na zewnątrz placówki, aby finansować jej działalność. Ochronki (zbliżone do współczesnych żłobków, przedszkoli i edukacji wczesnoszkolnej) służyły opiece nad dziećmi, ale także organizowały pracę oświatową w środowisku wiejskim, kształtowały obyczaje i tradycje narodowe. Ułożył własny plan wychowawczy dla ochronek – dzienny, tygodniowy i roczny. Bojanowski był założycielem bractwa trzeźwości (1855), jako

członek Towarzystwa Pomocy Naukowej opiekował się konwiktem w Gostyniu przygotowującym chłopców do gimnazjum. W Lidzie Polskiej brał udział w komisji do wydawania książek ludowych. Był wydawcą czasopism, z których dochód przeznaczał dla sierot i służebniczek: „Pokłosie. Zbieranka literacka na korzyść sierot” wydawanego w Lesznie, potem w Poznaniu (1852-1856 oraz jeden numer w 1862), łączącego wysoką literaturę (teksty T. Lenartowicza, C. K. Norwida, A. Mickiewicza czy J. U. Niemcewicza) z lokalnym celem charytatywnym – oraz „Rok Wiejski” (1860-1862) periodyku skierowanego do uboższego czytelnika wiejskiego. Ogłosił drukiem *Piosenki wiejskie dla ochronek* oraz *Starodawne przysłowia dla ochronek*. Zamierzał także publikować kolejne czasopismo „Ochrona”, jednak z nieznanых przyczyn nie doszło do druku. W latach 1853-1871 spisywał *Dziennik*, pozostawił też po sobie notatki i teksty ujmujące jego myśl pedagogiczną, działania społecznikowskie i organizację wczesnego wychowania.

13 VI 1999 w Warszawie Edmund Bojanowski został beatyfikowany przez papieża Jana Pawła II.

E. Bojanowski, *Dziennik*, Warszawa 1999, s. 7-19; *Enc. katol.*, t. 2; *PSB*, t. 2, s. 236; *Słow. biogr. hist. myśli pedag.*; *Słow. pedag. pol.*; M. Fąka, *Ziarno rzucone w ziemię. Edmund Bojanowski (1814-1871) Założyciel Zgromadzenia Sióstr Służebniczek NMP Niepokalanie Poczętej*, Wrocław 1988, s. 25, 32; M. Loyola Opiela, *Kompendium edukacyjne Edmunda Bojanowskiego Założenia i realizacja projektu badawczego*, „Acta Univ. Nic. Coper. Pedag.”, 33/2017; A. Pękala, *Od pracy organicznej do świętości*, W: *Błogosławiony Edmund Bojanowski. Serdecznie dobry człowiek*, red. S. Wilk, Lublin 2000, s. 21-48; M. D. Rozwadowska, *Wokół działalności wydawniczej oraz redakcyjnej bł. Edmunda Bojanowskiego*, „Zesz. Nauk. KUL” 4/2017, s. 49-61; W. Rozynkowski, *Bł. Edmund Bojanowski, założyciel Zgromadzenia Sióstr Służebniczek-nowe zgromadzenie zakonne w trudnym okresie kasat w zaborze pruskim*, „Zesz. Nauk. KUL” 4/2017.

Łukasz Kalisz